ALOYSII
CACCIANIMICI PALCANI
DE PRODIGIOSIS
SOLIS
DEFECTIBUS
SERMO

ITERUM EDITUS

CURANTE

PETRO NAPOLI-SIGNORELLI

NEAPOLI

EX TYPOGRAPHEO ORSINIANO

M. DCC. XCI.

Digitized by Google

Digitized by Google

PETRUS NAPOLI-SIGNORELLI

DOMINICO COTUNNIO

S. P. D.

COgitanti mihi, Dominice Cotunni vir clarissime, quonam fato contingat, ut intactos jacere in bibliothecis bene multis, & pulvere oppletos, & blattarum pascua videamus non modo Doctorum cho-

Digitized by Google

dices oscitanter incompteque exaratos, ſed & libros pene omnes Eruditorum, qui verborum munditiam atque elegantiarum quantivis pretii selectionem omni studio consectantur, philosophiam vero nec a limine salutarunt. Quod si styli lutulenti negligentiam prioribus obfuisse dicemus, qui fit ut postremis adversus oblivionem comptior sermo nitorque minime prosit? Multorum sane philosophorum volumina legi desivisse compertum est (mitto quod nova philosophandi ratio ad sæculum componitur; nam Cicero vel Plato leguntur hactenus, & legentur, quamvis a Neutoniana ac Galilæana naturali philosophia longissime absint) eo quod graves illi doctique scriptores impexa barba luridoque pallio elati nil verbis effingendis incumbunt, inanemque cultus laborem reputantes despiciunt sua dedignati amœniori ornatu commenta contegere ac condecorare. Atque hinc est quod studiosi adolescentes horrido illo tristique sordium

squalore deterriti animum despondeant, lætioresque per campos sapientiam jucundiorem quæritent. Dissimili quidem at non minus lethali morbo laborant delicatuli quidam scriptores, qui dum Lyceum veluti Trophonii horrent antrum, toti sunt in effusiorem in verbis cultum affectando, fucatumque interdum nitorem prosequendo; & dum selecta superstitioso ordine verba redigunt, sapientiæ ne siliquam quidem unam tantæ adjicere verborum farragini valent. Næ leves evanescent in auras, ad Sibyllinorum foliorum instar, suberea (ita mihi ea fas sit a levitate nuncupare) ipsorum scripta, licet Bodoniano typographeo excusa, licet ad bipalmis latitudinis & bipedalis longitudinis formam protenta, licet ipsiusmet Bartolotii haud perituro graphio inſculpta. Quocirca nil magis patet quam quod tum qui eleganter ornat levia, cum qui incondite gravia moliens inepte blaterat, uterque ortu ipſo cadit, inque ar-

cis æternum pulverulentus obdormit. Nemini etenim temporis edacitatem obtundere juraque infringere datum est, ſi perpaucos demas, qui sapientiæ sic rite alligant elegantiam, ut altera alimenti utilitate vires enutriat, altera venustate alliciat, utraque simul posteritati eorum nomina scriptaque commendet. Nonne aliis de caussis hinc innumeri periere pereuntque versificatores, sophistæ, nugatores, antiquarii, epigrammatum artifices, illinc medici institutores, mathematici, periti juris, & philosophi? Illi eleganti futilitate nil præter verba consuentes, isti rudes discinctique ratiocinantes, in nihilum pari fato citissime rediguntur. At quos mox honoris gratia memoravimus, duo eloquentiæ doctrinæque sidera, Tullius & Plato, necnon Philo ille Judæus Platonem ipsum æmulatus, & Cajus Plinius naturalis historiæ parens, & Cordubensis Lucius Annæus Seneca, tum renascentibus litteris & Pontanus, & Gala-

tæus, & Bernardinus Tilesius, & Fracastorus, & Galilæus, astronomiam, opticam, mechanicam; physicam; scientias omnes digniori stylo pertractantes, per ora volitabunt hominum quoquo barbaries exulabit. Nec minor profecto nostri ævi gloria. Prope Sequanam Fontenellius Gratiis litans dum scientias colit, communi se eripuit fato, & vivit adhuc; sui vero turmatim Cartesiani undique ex hominum memoria diffugerunt. Buffonius item perelegans ille nostri temporis Plinius in sui admirationem & coævos coegit, & advenientia coget sæcula, dum tartaris sub imis, ceu folia autumnali concussa turbine, decidunt botanici, chemici, ceterique trium naturalium regnorum acri ac diligentes sed aridi enectique investigatores tecnica tantum nomenclatura inflati. Italicos intra fines, ne plurimos congeram, paucorum sat sit retulisse nomina, scilicet Eustachii Manfredii, Francisci Zanotti, Joannis Baptistæ Vici,

Francisci Serai , Boscovichii , qui sane inter scriptorum doctrina atque elegantia præcellentium primipilos principesque sunt jure merito adnumerandi.

Verumtamen cetera licet defecerint doctorum operum compta oratione conscriptorum exempla , unus , si quid intelligo , parvus ad rem sufficeret aureus ac cedro linendus liber , quem tuis nunc oculis ſubjicio . Extat inter IX voluminis eruditas dissertationes ab insigni Sodalitate Cortonensi editas sermo hic de PRODIGIOSIS SOLIS DEFECTIBUS , quem summus vir Aloysius Caccianimicus Paleanus Bononiensis superioribus annis condiderat. Hominem nosti , mi Cotunni ; elapso vere in ejus patria dum parumper degeres REGUM NOSTRORUM secutus reditus pene triumphales ab Alemania . Haud ergo te latet , acri ut vir polleat ingenio, ut omnigena calleat scientia , ut memoria ad miraculum valeat ; seis pariter quam diserte , quam docte , quam fe-

liciter ex tempore etiam ad libitum de scientiis dicat latine, adeo ut nemini vel nitore, vel copia, vel jucunditate latini sermonis secundus videatur. Hoc autem de opusculo ipso quod est, niſi mihimet glaucoma ob oculos objicio, quasi speculum vel exemplar præsto semper erit æque physicis quamplurimis ad erudite ac eloquenter disserendum, æque amœnioris litteraturæ cultoribus, ne meras nugas de more crepent, ſed Palcani insistentes vestigiis docte simul & concinne scribere ediscant. Videsis, vir eximie, quanam ratione caussas hic investiget, cur solis lumen hebetetur, ac præter consuetudinem pene deficiat, hoc est sine lunæ interjectu, quæ ejus lucem terris adimat. Nimirum quod summi physici, primique subsellii astronomi Keplerus, Gassendus, aliique maculis solaribus confidenter tribuunt, id Palcanus ab aeris crassitudine docte repetit, digitoque pene tangit, tantaque cum doctrina, & sanioris critices

ac experimentorum præsidio rem conficit, ut nihil supra. Philologi ipsi qui plerumque sublimis geometriæ computationes ac physica commenta, ni vetustatem redoleant, parvipendent, assueti cæco cultu ea tantum venerari, quæ corrosis ruderibus, aut Hebraicis, Syriacis, Arabicis, Græcis vel Latinis verbis, aut, quod pejus est, exoticis etymologiis, asseri queant: Philologi, inquam, si sapiunt, ex hoc libello scire poterunt, aut nusquam alibi, quo modo sit sobrie utendum eruditione atque archæologia, nil scilicet intemperanter cumulando, nil veteribus tribuendo quod aversetur philosophorum placitis rei totius publicæ litterariæ consensu, experiendo, observando, calculando, comprobatis. Hinc discent pariter ab illa esse recedendum fastidita antiquariorum intemperantia, qui tantum verbis, ac testimoniis infarciendis, ut rimas expleant, intenti, ab incœpto paullatim ita divertunt, ut (de iis recte prædicatur) cum am-

Digitized by Google

phora institui cœperit, urceus deinde exierit.

Quapropter Italicæ gloriæ ac nostratum utilitati rite consulens rursum excudendi consilium cœpi, & quo insimul benevolentiæ erga te meæ publicum perhiberem testimonium, tibi aureum clarissimi Palcani opus inscripsi; quod minime dubito quin legat tarda posteritas usquedum politiores litteræ ac scientiæ severiores mutuam sibi præstent opem, atque amice conjurando urbes regnaque ornent, erudiant, muniant, atque delectent. Lege igitur, homo omnium quos noverim humanissime, meque amare perge, & vale.

Ex ædibus nostris idibus Novembris MDCCXCI.

DE PRODIGIOSIS SOLIS DEFECTIBUS.

PHYSICA bene multa Historici veteres memoriae prodiderunt, quae mirabilia appellare per nos licet (quid enim est in rerum natura non mirabile?) illi portenta ac prodigia dicebant, si quidem magnum aliquid portendere ac praedicere putabantur (1). Haec vero prodigia in hominum animos multifariam irrepserunt. Ubi enim superstitio est fusa per gentes, versuti homines & ad fallendum parati ea impune fingunt, quae alii facile credant, & simpliciores qui sunt & rudes in physicis, se ipsi erroribus implicant longe gravissimis. Etenim quidquid praeter consuetudinem accidit praeter naturam putant existere. Illorum autem

(1) Cicero de natura Deorum lib. 2. cap. 3. *Praedictiones vero & praesensiones rerum futurarum quid aliud declarant, nisi hominibus ea quae sint ostendi, monstrari, portendi, praedici? Ex quo illa ostenta, monstra, portenta, prodigia dicuntur.*

calliditati fortaſſe obſiſti nullo modo poteſt; horum credulitas ne in omnes partes nimia fundatur, cauſarum explicatione coercenda eſt & reprimendâ. In quo Phyſicorum qui noſtra & Patrum memoria floruerunt, eluxit induſtria, qui ſuas partes eſſe duxerunt, rerum principiis patefactis, mederi animis vulgi & inanes ſollicitudines detrahere. Itaque nemo eſt jam qui portenti loco illa habeat, quae olim ad religionem proponebantur, diſceſſiones, ardoreſque coeli, multiplices ac tortuoſos fulminum jactus, procellarum, turbinum, imbriumque moles & impetus, aut ſi quid eſt aliud quod exterritis oſtentet electricitas. Neque vero, ſi quando Sol ipſe dux & princeps & moderator luminum reliquorum (id enim quoque ex hiſtoriis accepimus) in multos menſes deficere viſus ſit, metuunt Aſtronomi ne tantae obſcurationis cauſam non fuerint aſſecuti. Utinam ne plus aequo confiderint! Sed certe ex quo Solis faciem maculis identidem foedari compererunt, ingentem ſibi patere campum exiſtimarunt in quo excurrere eorum ingenium conjectando poſſet. Igitur quod obſervatione attigerant, ſuſpicione, ut Phyſicorum mos eſt, amplificarunt: nullam ſe quidem tantam vidiſ-

se maculam quae tenebras Soli offunderet; sed non esse naturae vicissitudines paucorum annorum conversione metiendas, ac latissimas fortasse, durissimasque maculas in Sole antiquitus concrevisse quae maximis caloribus discuti vix potuerint, fuligine tandem abstersa splendorem Soli longo intervallo fuisse redditum; alia quoque sidera quae inerrantia dicuntur, in eamdem labem incidisse, eaque obscura modo & ignobilia per coeli spatia vagari. Atque haec magnifice sane loquuntur Astronomi, nihil tam verentes quam ut dubitare ea de re videantur, quae Keplero (2) placuit, Gassendo (3), Hevelio (4), aliisque clarissimis hominibus, quibuscum prope gloriosum est erravisse. Quae si negem fieri potuisse, nimium mihi tribuam & non sim ferendus. Quid est enim tam arrogans, quam certos fines, terminosque constituere quos macularum vel magnitudo vel nigror praetergredi nequeant? Sed

(2) In epitome Astronomiae Copernicanae lib. 1. cap. 73. atque in Astronomiae parte optica p. 259.

(3) Physicae sect. 2. lib. 1. cap. 4.

(4) In Cometographia lib. 7. p. 36.

ego non quid accidere fortasse potuerit, sed quid factum fuisse verisimile sit, scrutor; neque a genere hoc toto sermonis refugiendum mihi esse arbitror, quod cum hominibus auctoritatis tantae quanta maxima esse potest, non consentiam. Neque enim qui sine acerbitate ea disputat, quae disserere malit quam judicare, eorum quos contra dicit, minuit auctoritatem; neque Philosophi vel si possint, cupiunt auctoritate vincere.

Principio autem quibus temporibus Sol diuturnis tenebris involutus fuisse dicitur, iisdem extitisse maculas quae illius lumen interciperent, observatione constare nulla potest. Nondum enim Galilaeus vitra comparaverat quibus sordes & morbos in iis corporibus teneremus quae antea vetustate nulla labefactari & frangi, nulloque vitio extabescere putabantur. Sed cum & macularum interjectu & aeris qui terram circumfundit, crassitudine opacari Sol potuerit, arduum est ac difficile omnem ab aere suspicionem removere. Nam quod inquiunt coelo sereno Solem obscurum fuisse visum, id quidem non inficior; sed requiro potius quaenam huic verbo, cum aerem serenum dicunt, vis subjecta sit: aliter enim explicari quod quae-

ritur non potest. Etenim si e vulgi consuetudine serenum aerem illum vocent in quo nubes nulla coacta fuerit, nihil equidem habeo quod reprehendam; sed ex hoc non efficitur quod concludere ipsi volunt: multae quippe exhalationes e terris excitantur ac diu perstant in aere, ante quam se se in nubem induant, quae ut sub conspectum non cadant, lucem tamen intercipiunt & opprimunt. Neque enim si caustici speculi periculum facias, non ad experimentorum exitum pertinet utrum assidui imbres ante effluxerint, an per multos dies coelum sudum manserit. Namque horum alterum si fuerit, ex sententia cadent omnia ac mirabilia incendia Physici facient; si alterum, vix corpora ad concipiendos ignes paratissima comburent, ac praeter inertissimam speculorum segnitiem nihil admodum afferent in quo miremur. Quid vero causae est quod coelo sereno speculorum ardor alias contentior sit, alias remissior? Est profecto quod affirmemus alias majorem, alias minorem luminis vim in specula irruere. Quod qui fieri possit nisi aer interdum plures, interdum pauciores Solis radios intercipiat, non video; idque sentit Hombergius Physicus longe nobilissimus atque in

his periculis capiendis mirae dexteritatis. Neque cum ipse e Bougherii praeceptis inquirerem, quantum splendor Lunae quae pleno orbe fulgeat, nitorem flammae antecellat, in ea quam se observasse prae se fert Hombergius, experimentorum varietate non versabar. Quamvis enim illorum luminum comparatio ea plerumque experimentis satisfaceret quam Bougherius probat, manca tamen interdum sive potius absurda esse videbatur. Cujus rei causam omnem si in aerem conferam, nimium forte mihi ipse arrogem; sed certe qui nullam in eo culpam residere putet, videat ne supra quam cuiquam credibile sit, detrahat, non dicam de me, sed de Francisco Maria Zanotto, summo homine ac summo ingenio praedito, quem experimentorum socium ac participem esse volui. Namque in iis constituendis quae ad Lunae phasim, locumque pertinent, fallacia subesse nulla potest. Concedamus autem in flammarum lumine aestimando oculos erravisse nonnihil, & flammas fortasse alias (quamquam omnes ex eadem materia excitabantur, & magnitudine, quantum per micrometrum intelligi poterat, pares erant) aliis tamen splendore praestitisse. Putemus etiam nos peccasse tam-

pulchre, ut errores omnes in eamdem partem traherentur, neque aliis, ut fere fit, corrigi debuerint; incredibile tamen videtur tantum ab his dissidium fuisse commotum. Tametsi cum hac super re non modo ipse mecum, sed Physici longe clarissimi inter se dissentiant, non ratio modo, sed quaedam etiam humanitas propemodum nos cogit, ut in eo fraudem fuisse suspicemur, a quo ipsi cavere non poterant. Quid est autem quod hi non caverint praeter aerem? A quo tanto majorem luminis vim extingui necesse est, quanto plures exhalationes fusae per ipsum ac dispersae vagantur; quamquam non omnium eadem fortasse natura est, ac aliae remissius luci obstant, aliae vehementius. Neque vero si quae exhalationes proxime terram sint, sub sensum non cadunt, ac saepe nescio quid per aerem sparsum inspicitur quo ejus perspicuitas levatur: omnino inter serenitatem & perturbationem coeli interjectus est quidam intermedius status, vicinus amborum, utriusque particeps, vel utriusque, si verum quaerimus, potius expers. Sed quam probabile est anhelitus quosdam procul a terra abripi atque altius abstrahi, quam ut nos humi strati illos suspicere oculis possimus!

Digitized by Google

Quamquam interdum conjectura prospiciuntur. Quoties lucis cursus sereno coelo mirandum in modum inflecti visus est? Quoties umbrae in solariis retro contrario motu sunt conversae? Ut alios mittam, a Parentio (5) memoriae proditum est VII idus Junias anni millesimi septingentesimi tertii, cum meridies esset ſolarii umbram quae ad horam duodecimam pertinebat, retro ad horam fere decimam subito commeasse, ac sensim postea, tardeve potius, unde discesserat revertisse. Itaque aer mirificam nec opinatam refringentem vim habuerit oportet, atque eam quae a catheto incidentiae dicitur. Quam explicare se posse diffidant Optici, nisi ponant aeris, qui praecelso in loco atque edito situs est, vel densitatem praeter modum crevisse, vel quoquo modo virtutem eam qua radii aeris crassitudinem pervadentes ab sua semita detorqueri solent, acriorem fuisse factam. Quorum utrumque cum halitus cujusvis generis qui aerem opplent, efficere possunt, tum ex fluida quibus ipsum aerem componi

(5) In disquisitionibus mathematicis & physicis p. 256.

& coagmentari Physici putant. Etenim aliter communis aer lucem detorquet, aliter ille qui inflammabilis appellatur, sicuti Valtirius docet; neque putandum est alias, quas vocant, aeris species in eo non differre inter se, licet multo longius in hoc genere provehatur desiderio Priestlejus quam quo experiundo potuit pervenire. Quae autem corpora in flectenda luce dissimilia sunt, in eadem extenuanda paria esse non solent. Quare esset optandum ut Physici exercitatissimi, qui illorum fluidorum refringentes vires aestimare conantur, perluciditatem quoque molitione aliqua definirent. Quamquam non exhalationes solum per altissimum illum aerem volitant; sed & nimbi fortasse in eo gignuntur & nives & grandines de quibus ne suspicamur quidem. Quantum enim abesse a terra oportebat innumerabiles illos globulos quos Solem trajicere Messierius vidit! Hos certe editissimo in loco sitos & e glacie conflatos fuisse docet Boscovichius, idque significare & annuere videtur Messierius ipse *(6)*.

(6) In Actis Academiae Parisiensis quae ad annum pertinent 1777.

Id vero quidquid est quod adeo sublime fertur, certe crassum hunc aerem qui est terrae proximus, non perturbat. Nos vero ita inconsiderantes sumus, ut dum caeruleos radios ab hoc reflecti cernimus, serenum coelum esse dicamus, nihilque minus vereamur quam ne aeris vitio infringatur lux praeter modum atque elanguescat. Quod si liceret Physicis se se in altum tollere ac quos liberet cursus per aerem conficere, non dubito quin e longissimis illis itineribus redeuntes, multas superioris aeris perturbationes nunciarent quibus hic vacat qui proxime terram ambit: ut fere qui se se in profundo mergunt, humiliores aquas quietis & tranquillitatis plenissimas reperiunt, iidem si emergant saepe animadvertunt interea mare summum foedis tempestatibus intumuisse, miranturque cum vident naves alias vento transversas agi, alias fluctibus jactari, alias inter se collidi & frangi. Sed haec & multa alia vix optare licet. Illud dolendum est ne definiri quidem posse aut quam multae exhalationes in humiliori aere versentur aut quantum ad lucem opprimendam valeant. Neque enim hygrometro multum confidere oportet, quod commutari quidem a vaporibus iis potest, qui

ex aquis tepefactis oriuntur, ab aridis exhalationibus non item. Quae vero sit innumerabilium corpusculorum, quae per aerem vagantur, natura, quae distributio, ac quantum alia aliis in obruenda luce praestent, docuit quod sciam nemo: Sed haec fortasse ultra quam satis est, videbuntur subtilia, & minus ad rem pertinent. De ipsis Historicorum narrationibus cognoscendum est, ut intelligatur quid sit quod eam obscuritatem, de qua disputamus, attulerit. Quamquam harum multae nihil nobis ad spem ostendunt, adeo imperfectae sunt & mutilae & a nimia propemodum vetustate confectae. Quis enim causas explicet quibus in Romuli interitu deficere Sol hominibus, extinguique visus est (7)? Etenim Historici quorum scripta constant, leviter id totum attingunt, non locum ubi Sol aut Luna fuerint; declarant, non obscurationis diuturnitatem definiunt, non de aeris coelique natura commemorant; quidquid denique ad quaestionem dirimendam pertineret, re-

(7) Cicero cum in *somnio Scipionis* tum in *Hortensio*, cujus particulam descripsit D. Augustinus lib. 3. cap. 15. de Civitate Dei.

ticendo subterfugiunt. Tamen Cicero ~~ita de~~ illa Solis defectione disputat, ut ad ratos siderum, immutabilesque cursus illam revocare videatur. Livio (8) coorta tempestas placet cum magno fragore, tonitribusque quae tam denso Regem operuit nimbo, ut conspectum ejus concioni abstulerit; nec deinde in terris Romulus fuit. Verum & Plutarchus (9), & is qui historiam philosophicam conscripsit (10) seu Galenus, seu Aetius, seu quis alius fuerit, diutius terram propter Solis obscurationem olim in tenebris jacuisse, Xenophane auctore, docent; alia bene multa quae cognoscere operae pretium esset, non docent. Antiquitus enim Solem per mensem defecisse tradunt, nihil addunt praeterea; nisi forte magni putemus quod philosophicae historiae auctor e multorum opinione affirmat, nubem esse nescio quam quae, ut oculos fugiat, Soli tamen objecta ejus lumen intercipit. Referamus igitur animum ad

(8) Lib. 1. Decad. 1. cap. *6.*

(9) De placitis Philosophorum cap. 23.

(10) De historia philosophica sermo est, quae vulgo tribui Galeno solet.

ea tempora quae cognitionem habent faciliorem. Ac quoniam Astronomi ad unum omnes quos Solis maculae terrent, luctuosissimum annum qui Caesaris interitum consecutus est, fere spectant, illumque ad formidinem proponunt, videndum est, num quid eo anno contigerit quod ad illud macularum incommodum vel declarandum vel significandum valeat. Neque vero Servium (11) audio qui Caesare interfecto Solem pridie idus Martias in paucas horas defecisse tradit, neque si qui Aurelium Victorem (12) sic interpretantur quasi tum Lu-

(11) Servius ut divinos illos explanet Virgilii versus,

Ille etiam extincto miseratus Caesare Romam,
Cum caput obscura nitidum ferrugine texit,
Impiaque aeternam timuerunt secula noctem,

constat, inquit, *occiso Caesare in Senatu prid. iduum Mart. Solis fuisse defectum ab hora sexta usque ad noctem, quod quia multis protractum horis, dicit in sequentibus*, aeternam timuerunt secula noctem.

(12) Scilicet is *Caesaris corpore pro rostris posito orbem suum celasse Solem* cap. 78. de viris illustribus scribit.

na se se opposuerit Soli, subjectoque corpore ipsum contexerit, in summo errore non versantur. Etenim neque Caesari vita adempta est pridie idus sed idibus ipsis, neque aut pridie idus aut idibus ita e regione Solis Luna stetit, ut ejus lucem nobis eriperet. Quod initis, subductisque ex Astronomorum consuetudine rationibus firmat Petavius (13) ac plane ad veritatem explicat. Itaque nocte ea quae Bruti facinus antecessit, foribus ex improviso, fenestrisque patefactis, Lunae fulgor seu Calphurniam (14) seu Caesarem (15) excitavit: tantum abest, ut Solem inter, terrasque Luna media fuerit. Sed infrequenti aliqua atque insueta re homines fuisse perculsos vel e Cicerone potest intelligi (16) qui ut ad arma pro libertate capessenda Romanos incitaret, prodigiis jam & portentis ita denunciata esse a diis immortalibus futura exclamabat, ut nemini dubium esse posset, quin & Antonio poena, &

(13) Lib. 10. de Doctrina temporum cap. 63.
(14) Plutarchus in Caesare.
(15) Julius Obsequens de prodigiis cap. 127.
(16) Philippica 4. cap. 4.

libertas populo Romano appropinquaret. Verum nihil est tam flexibile, quodque facilius sequatur quocumque ducas, quam prodigiorum interpretatio. His enim ipsis iram Deorum in Brutum & Cassium significatam fuisse contendebat Antonius, qui ad Hyrcanum Pontificem quum scriberet, *Propter quae*, inquit, *Solem etiam aversum fuisse credimus, qui & ipse patratum in Caesarem facinus invitus adspexit* (17). Quamquam seu Cicero seu Antonius, ut homines aliis in rebus vehementer occupati, parum in prodigiis explanandis insistunt, eorumque cognoscendorum desiderium commovent, non explent. Eadem distinctiori narratione exponit is qui nihil agebat aliud, Julius Obsequens (18), cui tantum hac in re tribuo quantum fortasse nemini. Quamvis enim hic multis post Caesarem saeculis floruerit, ipsum tamen cum lego, Livium mihi qui illorum temporum aequa-

(17) Ne Antonii litterae ad Hyrcanum posteros laterent, Flavii Josephi effecit diligentia, qui Antiquitatum Judaicarum lib. 14. cap. 20. easdem descripsit.

(18) De prodigiis cap. 128.

lis fuit, legere videor. Etenim cum Obsequens e Livii libris quos reliquos nobis fortuna esse voluit, prodigia illa sua fere exscripserit, non dubito quin eamdem in iis voluminibus quae vetustas perdidit, diligentiam adhibuerit. Neque id facit dissimulanter, siquidem iisdem temporibus quibus Livius historiam, hic scriptionem suam concludit. Rem igitur narrat Obsequens in hunc modum. *M. Antonio, P. Dolabella Coss. C. Octavius testamento Caesaris Patris Brundusii se in Juliam Gentem adscivit. Cumque hora diei tertia ingenti circumfusa multitudine Romam intraret, Sol puri ac sereni coeli orbe modico inclusus, extremae lineae circulo, qualis tendi arcus in nubibus solet, eam circumscripsit . . . . Terrae motus crebri fuerunt, fulmine navalia pleraque tacta. Turbinis vi simulacrum quod M. Cicero plebiscito ante cellam Minervae pridie quam in exilium iret, posuerat, dissipatum membris pronum jacuit, fractis humeris, brachiis, capite, dirum ipsi Ciceroni portendit. Tabulae aeneae ex aede Fidei turbine evulsae. Aedis Opis valvae fractae. Arbores radicitus & pleraque tecta eversa. Fax coelo ad occidentem visa ferri. Stella per dies septem insignis arsit. Soles tres fulserunt, circa-*

que Solem imum corona spicae similis in orbem emicuit, & postea in unum circulum Sole redacto multis mensibus languida lux fuit. Virgilius (19) ab Obsequente non dissentit; quippe & Solis caput ferrugine tectum & terrae motus & sonitus armorum toto coelo exauditos, atque Aetnam ruptis fornacibus undantem, volventemque flammarum globos, & liquefacta saxa ita carminibus suis exprimit, ut non tam prodigia narrare quam oculis subiicere videatur. Horatius (20) cum Philippensi praelio jam confecto, Brutoque & Cassio caesis, ad Augustum scriberet, cladesque multas quae per triennium Romanos perculerant, dicendo conjungeret, Solis quidem obscurationem tacitus praeterit, tamen de aeris perturbationibus non silet, quibus Juppiter & urbem & gentes terruisse dicitur: ex quo intelligitur non modo Romae, verum etiam alibi illa meteora fuisse visa. Gentes enim, hoc est exterae nationes, urbi, idest civibus, opponuntur. Quid est vero, quod Virgilio & Horatio socios & consortes

(19) Georgicorum lib. 1. versu 494. & seqq.
(20) Od. 2. lib. 1.

in his prodigiis describendis Tibullum quoque & Propertium non adjungamus? Quorum alter atratis equis Solem interdum advectum fuisse tradit (21), alter etiam apertius precatur Apollinem, ut quae olim fuerant, annuum Solis defectum, imbres lapideos, strepitum reconditum, horribilemque fremitum armorum, & si quid est aliud omen detestabile, avertat (22). Neuter quidem Caesarem & illa tempora appellat; credibile tamen est utrumque ad ea, cum scriberet, respexisse. Ovidius (23) dubitationi locum non reliquit, agebat quippe de Caesare; quamquam hic prodigia narrando praevertit, quaeque mortuo Caesare acciderunt, ea contigisse ante illius obitum dicit; sed Poetis est fingendi licentia liberior. Ad Historicos revertor qui licet a Caesaris aetate disjuncti, fidem facere meo judicio possunt. Est enim rusticum atque adeo inhumanum, quae clari & nobiles Viri memoriae prodiderunt, ea potius aut temere prolata, aut per fraudem ficta, quam

(21) Prop. elegia 3. lib. 3.
(22) Tib. elegia 5. lib. 2.
(23) Metamorphos. lib. 15.

Digitized by Google

ab optimis Auctoribus accepta fuisse arbitrari. Fieri *prodigioſos & longiores Solis defectus*, *qualis occiso Dictatore Caeſare*, *& Antoniano bello*, *totius poene anni pallore continuo*, Plinius inquit (24), eique Plutarchus (25) assentitur. Appianus Alexandrinus (26) non horrenda modo, quae in Sole visa fuerunt, ostenta, verum etiam immanes fulminum jactus & maximam imbrium & procellarum & turbinum vim narratione sua complectitur. In his vero prodigiis exponendis ita Obsequenti Dio congruit, ut conjecturam facere liceat utrumque a Livio illorum cognitionem hausisse (27). Nam Obsequentem quidquam sumpsisse a Dione suspicionem habemus nullam; neque si Obsequentis aetas, ut multorum opinio est, in Orosii tempora fere incidit, potuit ille ex hujus libris aliquid mutuari. Utcumque sit, quam multis conficitur post Caesaris interitum mira exhalationum vi aerem oppletum fuisse. Unde enim

(24) Lib. 2. de naturalis historiae cap. 30.
(25) In Caesare.
(26) Lib. 4.
(27) Lib. 44.

Solis imagines, quas Historici Soles vocant, & ternos apparuisse memoriae tradunt, Graeci parhelia appellant? unde versicolores coronae quibus Solis orbis cingi visus est? unde faces coelestes? unde turbines quibus excisae arbores sunt, disrupta simulacra, tabulae aeneae evulsae, valvae confractae? Quid vero sibi vult incredibilis illa vis fulminum, quibus & templa Deorum percussa & navalia multa incensa sunt? quid funesti illi ignes, quibus Aetna abundavit? Ad hanc certe rem pertinet illud Tullii (28): *quondam eruptione Aetneorum ignium finitimas regiones ita fuisse obscuratas, ut per biduum nemo homo hominem agnosceret*. Jam quod caput est, cum terrae motus eo anno crebri fuerint, non est mirandum, si oculorum usum atra caligo prope abstulerit. Namque si terrae motus fiant, Solem caligine obsideri, nullaque interjecta nube obscurari docuit Aristoteles (29). Igitur si tunc fumare latissime terram oportuit, vimque ingentem exhalatio-

(28) Lib. 2. de natura Deorum.
(29) Meteorologicorum lib. 2. cap. 8.

num effundere, quae modo in pigro & stabili aere constantes & Soli objectae ejus speciem referrent, & coloratos arcus efficerent, modo in diversa nitentes & circumactae immanes vortices componerent, modo conflictu atque tritu mirabiles ardores exprimerent, paucisque mensibus tot meteora gignerent quot vix fieri solent annis se se vertentibus bene multis; haec utrum tenuis & puri, an crassi & caliginosi aeris signa sunt? Nos vero tantam caliginem idoneam fuisse negemus, quae Solis lucem obtunderet? Quod ne temere dicere mihi ipsi videar, ea faciunt quae memoria nostra contigerunt. Fuit enim annus millesimus septingentesimus octuagesimus tertius ab eo quo Caesar interfectus est, adeo non diversus, ut nihil propemodum ad perfectissimam similitudinem defuisse videatur praeter Brutum. Jam constat ita magnos terrae motus in Brutiis atque Lucanis factos esse, ut multa oppida corruerint, multis locis labes facta sit, terraeque desederint. Multae quoque Siciliae atque Aeoliae Urbes prostratae, aversique cursu rapido amnes, mare fluminibus invectum, montesque lapsu ingenti diruti. Impetus tanti quem vix annus compressit, initium fecerunt nonae Februarii,

Digitized by Google

fatalis Campaniae dies (30). Nondum aestas advenerat cum in Ostrogotia terra movit, & montes & agri qui ad Teutonas pertinent, flammarum globos & ingentem arenae vim effuderunt. Propter Islandiam nova quaedam Insula repente exstitit, immanibus rupibus & rigentibus late saxis aspera, e qua torrentes ignei erumpebant. Neque Britannia omnino terrore caruit, neque Hispania, eaque praesertim quae Baetica appellatur. Quid quod nunciatum est multas quoque cum Asiae tum Africae regiones terrae motibus fuisse vastatas? Interea universam Europam caligo occupavit,

(30) *Pompejos, celebrem Campaniae urbem, in quam ab altera parte Surrentinum Saliarcumque littus, ab altera Herculanense conveniunt, mareque ex aperto reductum amoeno situ cingunt, desedisse terrae motu, vexatis quaecumque adjacebant, regionibus, Lucili virorum optime, audivimus, & quidem diebus hibernis quos vacare a tali periculo majores nostri solebant promittere. Nonis Febr. fuit motus hic Regulo & Virgilio Coss.* In hunc modum exorditur Seneca lib. sextum quaest. naturalium.

in Sicilia, Brutiisque longe craſsior quam alibi, cujus interpoſitu lucem Solis perinde imminutam vidimus ac ſi illum per vitra colore aliquo illita adſpiceremus. Quamvis autem eam caliginem & Boreas paullulum diſcuteret, & imbres leviter abſtergerent, abſtrahi tamen penitus ab aere niſi multis poſt menſibus non potuit; ſive quod repulſam a Borea, exturbatamque venti alii reducerent, & in terram ſimul cum imbribus defluxam vapores excitarent, ſive quod halitibus iis quibus aer identidem expediebatur, alii ſine ulla intermiſſione ſuccederent. Interea nihil humoris traxerunt hygrometra, fuitque barometrorum altitudo maxima, contra quam fere accidat cum nebulae ex aquis ortae aerem foedant. Quapropter quod oppoſitum noſtris oculis lumen Solis diutiſſime obſcuravit, ſiccum certe quid fuit, ac, ſi quam odor afferre conjecturam poteſt, ſulphuris non expers; id vero quid aliud eſſe putemus quam uberrimam quamdam terrae expirationem, ſeu fumum potius quem tot incendia elicuerint? Quod ſi excitato foculo non minima coeli pars fuligine infuſcatur, quam late diſpergi ea caligo debuit cum e tot Italiae regionibus aſſidui ignes efflarent, arde-

ret Aetna in Sicilia , nova quasi in Teutonis Aetna repente existeret , Oceanus qua Islandiam spectat, effervesceret, atque universus prope terrarum Orbis contremisceret ? Alia praeterea quae interfecto Caesare prodigia acciderunt, plane renovata ac longo intervallo repetita sensimus. Saepe cum alibi tum Bononiae Solis ac Lunae orbes coronis seu zonis cingi visi sunt ; in quibus non est circulus reticendus qui pridie idus Julias hora fere sexta Lunam complexus se prodidit, cujus intimus color erat ruber, medius flavus , exterior denique viridis . Gravis enim auctor Gassendus memoriae mandavit coronas circa Lunam a kal. Junii ad kal. Octobris vix umquam fuisse observatas . Coelestis fax quae per aerem ab Occidente ad Orientem ferebatur Tergeste , coelumque ardere saepe in Hetruria visum . Patavinum agrum ac totam prope Venetorum oram praetereuntes turbines male habuerunt . Vicetiae multa de coelo tacta magno cum fragore & sonitu ; quodque non saepe fit, nullae erant nubes e quibus ardor tantus exprimi videretur . Quid ergo similius quam hic annus millesimus septingentesimus octuagesimus tertius cum eo quem Caesaris

obitus illustrem fecit ? Quod si hujus prodigia ita explicamus, ut macularum metus nullus sit ; quid est quod illa a maculis profecta fuisse suspicemur ? Quamquam cum haec apud doctissimos Viros dissererem , fuit qui dicentem interpellaret , moneretque , ut paria licet multa in utroque anno fuerint, esse tamen aliquid , idque gravissimum , in quo alter ab altero dissenserit . Ut enim , inquit , a Plutarcho accepimus , fructuum inopia , frugumque caritas Caesaris caedem est consecuta . Quod si spectes , comparationem illam tuam jacere senties . Quos enim halitus cum terra tremit, ardetque , uberrime profundit , eos fere e fixo atque inflammabili aere constare , & ingenti electrici fluidi copia imbui tam certum est quam quod maxime . Hos autem cum stirpes & arbores hauriunt , vix dici potest quam floreant omnia ac quanta frugum & fructuum sit ubertas . Nosti jam in hac materia Priestlei experientissimi Physici observationes . Neque ea de re tuus ille annus millesimus septingentesimus octuagesimus tertius admonere te non poterat , qui frugifer vel maxime & fructuosus fuit . Neque de Aetnae aut Vesuvii eruptionibus unquam nunciatum est , quin multa

etiam de mira quadam agrorum fertilitate atque annonae vilitate audiremus . Hinc fit ut Campania & Sicilia ſoecunditate & varietate fructuum facile terris omnibus antecellant . Quae cum ille dixisset, parumper substitit . Ego neque facti fidem mihi certam esse respondi, neque si esset, idcirco me de sententia discessurum . Ut enim ab hoc exordiar , quam volumus licet, oppletum coelum electricitate & aere fixo fingamus ; tamen Caesarianus ille annus gravissimus & difficultate annonae nobilis esse potuit. Sunt enim tam multa quae fruges affligunt & perdunt , ut interdum quae easdem alunt & sustinent, prope contemnenda ac pro nihilo putanda esse videantur . Dies interpositus unus saepe perturbat omnia & firmam, ut opinio erat, agricolarum spem perleve momentum nonnunquam fallit; saepe etiam sine ulla aperta causa praeclaris initiis ortae segetes , tristes exitus habuerunt. Sed est praeterea videndum quatenus seu electricitas seu fixus aer ſoecunditatem det herbis & stirpibus : est enim suus cuique rei modus . Itaque a Sole tepefactae , terraeque humoribus altae stirpes oriuntur & augescunt: at cum Sol Phaetontem filium in currum tran-

stulisse, aut cum Juppiter Deucalionis aetate tantam vim imbrium effudisse dicitur, ne Poetae quidem dubitant, quin terrae foetus aruerint ac plane interierint. Ac similiter tametsi seu aer fixus seu electricitas herbis prosint & stirpibus, si tamen illa redundent plus nimio, non est cur eorum quae gignuntur a terra, sterilitatem non pertimescamus. Igitur etiam surculos in aquam immersos cui salis granum injecerat, laetiores fecit Priestlejus; plura cum in aquam immisisset, omnino perdidit. Etsi non modo quanta horum corpusculorum copia in aere volitet spectandum est, verum etiam habenda ratio quemadmodum ea cum aliis atque aliis corpusculis conjungantur. Etenim sunt multa quae si nihil in se admixtum habeant dispar sui atque dissimile, vim quamdam suam & certam obtinent; eadem rebus aliis nexa & copulata commutantur, fiuntque contraria. Ut ne longius abeam, fumus ille quem sulphur incensum spargit, quam non est plantis inimicus! Cujus vi & caules explicantur facilius, & folia & flores luxuriantur impensius, & pleraque vitia in seminibus haerentia commodissime tolluntur. At interea dum folia sulphuream illam fuliginem hauriunt, si va-

porem etiam qui ex aquis tepefactis oritur, combiberint, certissima stirpibus pernicies instat; quandoquidem depravantur, corrumpuntur, putrescunt. Quae res efficere meo judicio potuit, ut cum anno millesimo septingentesimo octuagesimo tertio offusa ubique caligine Italicae arbores mire fruticarentur, languerent in Belgio & putrescerent (31). Quo clarior fit hujus anni cum eo quo Caesar occidit, similitudo. Neque enim putandum est fructuum inopiam, si modo uspiam fuit, aut Romae aut in Italia tunc fuisse: quandoquidem si in his regionibus quae notiores erant, durius aliquid accidisset, non unus illam agrorum sterilitatem nunciaret Plutarchus, sed certatim, mihi crede, & Historici & Poetae qui Caesaris mortui nomen cum Deorum immortalium laude conjungebant, ac sese blanditiis & assentationibus in Augusti consuetudinem penitus immerserant, tantam rem scriptis suis non testatam modo, sed illustratam etiam & celebratam reliquissent. Hoc enim perspicuum

(31) Vide Commentaria Berolinensis Academiae quae ad annum pertinent 1782.

est, cum ii qui recenti memoria omnes illius temporis aerumnas studiose atque adeo cupide explicabant, de annonae difficultate siluerint, eamdem vim esse reticentiae hujus quam si nullam hujusmodi calamitatem fuisse dixissent. Quid vero si ne Plutarchus quidem (32) egestatem illam conqueritur? Is enim crudos dumtaxat atque immaturos fructus perceptos ex arboribus fuisse tradit, quod plerumque non tam paucitatis & inopiae, quam vilitatis & copiae indicium est. Quae cum disseruissem, is qui paullo ante Plutarchi mentionem fecerat, annuit, atque est coetus ille dimissus. Sed jam de Solis obscuratione, quae Caesare mortuo rapuit homines in admirationem sui, nimis multa. De aliis etsi copiosissime dici

(32) Jacobus Angelus illum Plutarchi locum e Graeco vertit in hunc modum: *Solis praeterea lumen caligine obsessum: toto namque illius anni spatio pallens globus & sine splendore oriens, imbecillem ac tenuem ex sese calorem emittebat: quare gravis ac dispertientis imbecillitate caloris obscurus aer semicoctos edebat fructus, immaturos & imperfecto flore collabentes.*

possit, breviter tamen, strictimque dicam. Ab illa autem ordiar quae multo ante facta est quam Antonius & Dolabella Consulatum inirent; quae rejecta in hunc locum paucioribus explicari potest, quam si primum fuisset pertractata. Livius enim (33) Cn. Servilio, C. Flaminio Coss. Solis orbem imminutum fuisse docet; quod ego sic interpretor, lucem Solis fuisse hebetiorem. Etenim cum Solem intueri nequeamus adversum, ejusque fulgore acies nostra, sensusque vincatur, nisi forte sit aliquid quod illius radios retundat vel intercludat potius & supprimat, Solis orbis videtur minui cum ipsius jubar ab oculis removetur. Qui ejus rei causam aliunde petat, scilicet id aget, ut omnem Physicorum, Opticorumque scientiam prosternat & obterat. Jam vero ut putem halitibus & caligine aerem tunc refertum fuisse, ea faciunt de quibus Livius ipse indicat (34). Mitto in Sicilia militibus aliquot spicula, in Sardinia equiti scipionem quem manu tenebat, arsisse; praete-

(33) Lib. 2. Dec. 3. cap. 2.
(34) Loco citato.

reo littora crebris fulsisse ignibus & milites quosdam ictos fulminibus : & Praeneste decidisse ardentes lapides, & Arpis palmas in coelo apparuisse , pugnantemque cum Luna Solem : & Faleriis coelum diffindi visum velut magno hiatu : & Capuae duas interdiu Lunas ortas, & speciem coeli ardentem fuisse, Lunaeque inter imbrem candentis. Sed certe eo terrae motu qui tunc multarum urbium Italiae magnas partes prostravit, nihil miserius, nihil oedius. Qui aut tetra caligine aerem inficere debuit, aut ne veraces sint Physici qui terrae motuum, quotquot ipsorum memoria facti sunt, historiam nobis descripserunt . Quod si homini neque confidenti neque ingenioso audere tamen aliquid seu potius conjectura judicare liceret , non me ineptum putarem , si tenebras illas, quae interea dum ad Thrasimenum lacum praelium committitur , Romanos afflixerunt, huic praesertim caligini adscribendas esse contenderem . Nam certe inter ipsam pugnam horribili motione terram fuisse concussam a multis accepimus (35) , & Livius

(35) Cicero de divinatione lib. 1. cap. 35. inquit: *Magnum illud etiam, quod addidit Coelius,*

(36) & Polybius (37) diem illum caliginosum & perobscurum fuisse dicunt. Neque vero diſſimulandum est ab utroque obscuritatem hanc ad nebulam nescio quam e lacu & proximis montibus ortam referri; sed non est a veteribus Historicis postulandum ut accuratum illud atque exquisitum dicendi genus quale Physicorum esse volumus, numquam non consectentur. Longum esset & non necessarium alias defectiones Solis commemorare, quas monstri & prodigii loco majores nostri habuerunt.

eo ipso tempore cum hoc calamitosum fuerit praelium, tantos terraemotus in Liguribus, Gallia, compluribusque insulis, totaque in Italia factos esse, ut multa oppida corruerint, multis locis labes facta sit, terraeque desederint, fluminaque in contrarias partes fluxerint, atque in amnes mare influxerit. Livius vero cap. 4. lib. 2. Deca 3. *Tantus fuit ardor animorum, adeo intentus pugnae animus, ut eum terrae motum qui multarum urbium Italiae magnas partes prostravit, avertitque cursu rapido amnes, mare fluminibus invexit, montes lapsu ingenti proruit, nemo pugnantium senserit.*

(36) Loco citato.

(37) Historiarum lib. 3.

Quis enim putet aerem purum fuisse & a caligine liberum quarto anno ducentesimae secundae Olimpiadis quo nox Soli est offusa & stellae interdiu visae (38) ? Sed eodem anno & Nicaea vehementi terrae motu conlapsa est, & Bythinia universa miserandum in modum concussa . Quid Tito Imperatore ? Quantae , quamque diuturnae tenebrae Solem obsederunt? Sed nutabat tellus , fremebat mare , ardebat Vesuvius , & fumum & cineres in Africam usque , Syriam , Aegyptumque jactabat (39) ,

(38) Ostenti hujus certa monumenta in Eusebii Chronico extant .

(39) Ut alios mittam , haec habet Dio : *Post haec vehemens siccitas & vehementes terrae motus subito facti sunt , ut planicies illa universa aquis scaturiret , & montes subsilirent , sonitus a cavernis subterraneis tonitruis persimiles , superne vero & in terra mugire videbantur . Mare vero fremebat & coelum resonabat . Post haec fragor immensus subito ceu concidentium montium audiebatur , exsiliebant primum lapides ingentes , quasi ad summa montium exirent ; deinde tantus fuit ignis & fumus , ut aerem totum obumbraret , totum vero Solem occultaret ; ceu defectum . Mox vero ex die*

Digitized by Google

Quum Romae Commodus regnaret, stellae interdiu apparuerunt (40); sed ostentum hoc terrae motus antecesserat. Gallieni & Faustini Consulatum (41) simul defectus Solis longior,

nox . . . . . Insuper duae civitates conflagraverunt, Herculaneum & Pompei . . . . . tantus fuit pulvis, ut ab eo loco in Africam, & Syriam, & Aegyptum penetraverit. Pervenit etiam Romam usque. Quin etiam aer totus imminens pulvere oppletus fuit. Sol etiam obtenebratus obscuratusque est. Dionem sic vertit Georgius Merula.

(40) Aelius Lampridius in vita Commodi: *Prodigia*, inquit, *ejus imperio & publice & privatim haec facta sunt . . . . . Et repentina caligo ac tenebra in Circo kal. Januariis oborta est.* Herodianus vero, quemadmodum vertit Politianus, lib. 1. Historiarum: *Extitere ea tempestate etiam quaedam in coelo prodigia; stellae enim per diem perpetuo apparuerunt, quaedam ex iis in longum productae medio quasi aere suspensae videbantur . . . . Nam cum neque imbres ulli, neque nubes, tantumque exiguus terrae motus antecessisset, seu nocturni casu fulminis, sive igni aliquo in ipso terrarum motu velut extrito, totum de improviso Pacis Templum consumptum incendio est.*

(41) Pollio Trebellius in Gallieno: *Gallieno & Faustino Coss. inter tot bellicas clades terraemotus*

simul horrendus terrae fremitus motusque ad posteritatis memoriam nobilitarunt. Quid plura? Neminem ego Historicum legi qui si mirabilem aliquam ac paullo diuturniorem Solis obscurationem renunciet, non multa etiam proponat, e quibus intelligi poſſit fuiſse tunc aerem turbidum & caligine inquinatum (42).

---

fuit, & tenebrae per multos dies. Auditum praeterea tonitru terra mugiente, non Jove tonante. Quo motu multae fabricae devoratae sunt cum habitatoribus. Multi terrore mortui, quod quidem malum tristius in Asiae urbibus fuit. Mota est Roma, mota & Lybia; hiatus terrae plurimis in locis fuerunt, cum aqua salsa in fossis appareret. Maria etiam multas urbes occuparunt.

(42) De aliis libentissime reticeo. Nefas autem sit Divum Ambrosium, auctorem longe gravissimum, praeterire, qui suam in Theodosium laudationem orditur in hunc modum: *Hoc nobis motus terrarum graves, hoc juges pluviae minabantur, & ultra solitum caligo tenebrosior denunciabat, quod clementissimus Imperator Theodosius recessurus esset e terris. Ipsa igitur recessum ejus elementa moerebant. Coelum tenebris obductum, aer perpeti horrens caligine, terra quatiebatur motibus, replebatur aquarum alluvionibus.*

In horum numero Lucanum quoque reponerem (43), si tanti apud me hujus esset auctoritas, quanti fuit apud Anonymum nescio quem, qui Sodalitati Columbariae nomen dederat (44). Sed facile crediderim fugiente ex urbe atque adeo ex Italia Pompejo, non ea fuisse prodi-

(43) Quae Virgilius Georgicorum lib. 1. occiso Caesare facta fuisse narrat, ea Lucanus omnia Pharsaliae lib. 1. quum fugeret ex Italia Pompejus, scribit contigisse. Sub idem tempus Solem defecisse affirmat Dio: sed obscurationem hanc, quae certe maxima fuit, obvolvitque Solis digitos fere undecim, Lunae interpositus fecit, quemadmodum ostendit Petavius. Nihil est ergo cur illam ad prodigia referamus.

(44) Hic ut ostendat Livium, dum crebrius prodigia narrat, falsum non fuisse, Lucanum appellat qui tot portenta fugienti Pompejo adfuisse scribit quot non saepe Livius in unum tempus confert: quasi vero qui eo sit animo ut Historico fidem abroget, is Poetae credere cogatur. Auctoritatem tantam si praeter expectationem voluntatemque deferri sibi ipse Lucanus audiret, eamdem, ut arbitror, liberali quodam ingenuoque fastidio funditus repudiaret. Videsis Actorum Sodalitatis Columbariae Vol. 1. pag. 102.

simul horrendus terrae fremitus motusque ad posteritatis memoriam nobilitarunt. Quid plura? Neminem ego Historicum legi qui si mirabilem aliquam ac paullo diuturniorem Solis obscurationem renunciet, non multa etiam proponat, e quibus intelligi poſſit fuisse tunc aerem turbidum & caligine inquinatum (42).

fuit, & tenebrae per multos dies. Auditum praeterea tonitru terra mugiente, non Jove tonante. Quo motu multae fabricae devoratae sunt cum habitatoribus. Multi terrore mortui, quod quidem malum tristius in Asiae urbibus fuit. Mota est Roma, mota & Lybia; hiatus terrae plurimis in locis fuerunt, cum aqua salsa in fossis appareret. Maria etiam multas urbes occuparunt.

(42) De aliis libentissime reticeo. Nefas autem sit Divum Ambrosium, auctorem longe gravissimum, praeterire, qui suam in Theodosium laudationem orditur in hunc modum: *Hoc nobis motus terrarum graves, hoc juges pluviae minabantur, & ultra solitum caligo tenebrosior denunciabat, quod clementissimus Imperator Theodosius recessurus esset e terris. Ipsa igitur recessum ejus elementa moerebant. Coelum tenebris obductum, aer perpeti horrens caligine, terra quatiebatur motibus, replebatur aquarum alluvionibus.*

atque irretiti utrique teneantur . Id vero si fiat , quis putet stellas quarum lumen est tenuiſſimum, per eam caliginem posse cerni qua Sol ipse obruitur ? Quod si caliginis concretione extingui illas non convenit, certe Solis fulgore, quantumvis fuerit imminutus, occultari neceſſe est . Etenim si coelo sereno lux Solis stellarum lucem delet , cur non idem faciet coelo caliginoso ? quoniam earum quantitatum quae pariter decrescunt, peraequa proportio constat. Oportet igitur ut quod corpus lucem Solis intercludit , nos inter & ſtellas ne interponatur. Id vero nigrior quaedam erit macula quae aut in facie Solis inhaerens aut vix ab ea remota , opaçare Solem poterit , stellas non poterit . Praeclara in speciem oratio , quaeque a multis assensionem impetret ; sed ego judicium sustineam &, sum morosior. Qui enim arbitrantur ab ea caligine quae Solis lumen obscurat , stellas plane contegi , re & eventu refelluntur. Ut enim Solis splendor obtunditur , si vitrum quod in telescopiis ad oculum admovetur, fuligine inficiatur! ut ejus orbis minuitur! ut speciem Lunae refert! Attamen per idem vitrum non sidera modo quae fixa dicuntur, sed planetas etiam quorum tan-

tulus fulgor est, conspexit Hugenius. Est ergo causa nonnulla quae Solem vel maxime infuscat, stellarum conspectum non adimit. Qui vero perinde media in caligine Solis lumen officere stellis putant ac si aeris puritas summa esset, in eum locum nos adducunt, quo vix est alius ad explicandum difficilior. Ut enim multa Physici aliis in rebus compererint quae aut vera sunt aut habentur, in legibus tamen constituendis quibus sensus nostri tenentur, adhuc haerent. Quemadmodum enim a corporibus sensus pellantur, quidque inter pulsus varios intersit ut perceptiones efficiant alii alias, quaeque omnino sit pulsus intersensusque proportio, tam est incertum quam quod maxime. Quod non tam Physicorum negligentia contigisse arbitror, quam rei ipsius difficultate; quae si in aliis sensibus magna est, in visione certe est maxima. Etenim cum nihil sit praeter oculum quod animo lucem nunciet, qui aut corporum lucem e visione aut visionem a luce metiatur, lubricum sane & periculosum sequitur aestimationis genus. Itaque coguntur persaepe Physici leges quasdam visionis proponere quas ego leges non putaverim. Sunt enim potius pronunciata quas-

dam in vulgus notiſſima, neque expreſsa & abſoluta, ſed adumbrata leviter vixque inchoata, velut hoc quod modo in diſceptatione verſatur: lumen minus obſcurari & offundi luce majori, ut nonnumquam plane intereat. Quod certe eſt veriſſimum; ſed eſſet optandum ut id ipſum dicerent Phyſici paullo diſtinctius. Etenim ſaepiſſime lumen minus in majori cernitur, neque evaneſcit, niſi hoc certam quamdam aſſecutum fuerit magnitudinem quae cujuſmodi ſit, definire nondum Phyſici potuerunt. Quapropter quamvis lumen Syrii a ſplendore Lunae vincatur; Syrius tamen in radio Lunae conſpicitur; neque metuo ne ſi Lunae fulgor duplicaretur, nullam idcirco Syrius imprimeret ſignaretque in animo imaginem ſui. Si enim Luna non modo Syrium non delet, ſed neque innumerabiles alias ſtellulas, exiles, minutaſque neque cum Syrio comparandas, quid eſt quod putem hunc nitore tanto illuſtrem, ſi paullo majori fulgore Luna collucere, ſubito extinctum iri? Sed in omni re videndum eſt quatenus. Non enim dubito quin ſi Lunae ſplendor iterum ac ſaepius amplificaretur, tantus huic denique cumulus accederet, ut ex hominum conſpectu ſidera omnia

tollerentur : idque in Solem cadit, cujus lux cum reliquorum siderum lucem mirabiliter excedat, obscuratis ceteris sola apparet. Quid vero si praeter consuetudinem cum Solis tum stellarum lux minuatur? Num ne probant Astronomi luminum differentiam ea imminutione non mutari? Nae illi vehementer errant, si perpetuitatem in ea re quamdam & constantiam expectant. Sit enim densitas illius luminis quo Sol terras complere solet, ad luminis densitatem quod stella quaevis effundit ut $d : 1$. Quapropter discrimen quod inter utriusque luminis densitates intercedit, erit $= d - 1$. Sit solida quaevis atque opaca particula quae Soli objecta eam luminis partem intercipiat quae unitate exprimatur. Haec profecto si oculum inter stellamque versetur, luminis eam partem supprimet quam indicat $\frac{1}{d}$. Igitur cum Sol tum stella jacturam luminis facient, sed ita ut quae lux in Sole est reliqua aequet $d - 1$, quae in stella superest par sit $1 - \frac{1}{d}$. Atque omnino si aliae atque aliae aequales particulae his luminibus interponantur, interea dum Sol illas lucis partes amittit quas exhibent numeri $d - 1$, $d - 2$, $d - 3$, $d - 4$, $d - 5$, ea de luce stellae fit diminutio quae respondet

numeris $1 - \frac{1}{d}, 1 - \frac{2}{d}, 1 - \frac{3}{d}, 1 - \frac{4}{d}, 1 - \frac{5}{d}$. Jam vero fateor, his etiam acceptis detrimentis, geometricae illius proportionis quam lumen stellae & Solis primum habebant inter se, mutationem nullam esse factam. Est enim geometrice $d : 1 :: d - 1 : 1 - \frac{1}{d}$, est $d : 1 :: d - 2 : 1 - \frac{2}{d}$, idemque valet in numeris aliis quos recensui. Sed quis est qui non intelligat illorum luminum differentiam eamdem non manere? scilicet primo illorum luminum discrimen quantitas $d - 1$ finiebat; mox alterum ab altero deficit eo numero quem significat quantitas $d - 2 + \frac{1}{d}$. Aliis vero aliisque particulis radiorum iter impedientibus, differentiae luminum ita extenuantur, ut illas exprimere oporteat numeris $d - 3 + \frac{2}{d}$, $d - 4 + \frac{3}{d}$, $d - 5 + \frac{4}{d}$, $d - 6 + \frac{5}{d}$. Quod si numerus d non ita multum ab unitate abſit, brevi discrimen omne evanescet, non quod nullum plane sit, sed quod ita sit parvum, ut nullum esse videatur. Qui autem probant Astronomi numquam e duobus luminibus extingui alterum non oportere, sive illorum differentia fuerit $d - 1$, seu $d - 2 + \frac{1}{d}$, seu $d - 3 + \frac{2}{d}$, seu alia quaevis his

tollerentur : idque in Solem cadit, cujus lux cum reliquorum siderum lucem mirabiliter excedat, obscuratis ceteris sola apparet. Quid vero si praeter consuetudinem cum Solis tum stellarum lux minuatur? Num ne probant Astronomi luminum differentiam ea imminutione non mutari? Nae illi vehementer errant, si perpetuitatem in ea re quamdam & constantiam expectant. Sit enim densitas illius luminis quo Sol terras complere solet, ad luminis densitatem quod stella quaevis effundit ut d : 1. Quapropter discrimen quod inter utriusque luminis densitates intercedit, erit $= d - 1$. Sit solida quaevis atque opaca particula quae Soli objecta eam luminis partem intercipiat quae unitate exprimatur. Haec profecto si oculum inter stellamque versetur, luminis eam partem supprimet quam indicat $\frac{1}{d}$. Igitur cum Sol tum stella jacturam luminis facient, sed ita ut quae lux in Sole est reliqua aequet $d - 1$, quae in stella superest par sit $1 - \frac{1}{d}$. Atque omnino si aliae atque aliae aequales particulae his luminibus interponantur, interea dum Sol illas lucis partes amittit quas exhibent numeri $d - 1$, $d - 2$, $d - 3$, $d - 4$, $d - 5$, ea de luce stellae fit diminutio quae respondet

numeris $1 - \frac{1}{d}$, $1 - \frac{2}{d}$ $1 - \frac{3}{d}$, $1 - \frac{4}{d}$, $1 - \frac{5}{d}$.

Jam vero fateor, his etiam acceptis detrimentis, geometricae illius proportionis quam lumen stellae & Solis primum habebant inter se, mutationem nullam esse factam. Est enim geometrice $d : 1 :: d - 1 : 1 - \frac{1}{d}$, est $d : 1 :: d - 2 : 1 - \frac{2}{d}$, idemque valet in numeris aliis quos recensui. Sed quis est qui non intelligat illorum luminum differentiam eamdem non manere? scilicet primo illorum luminum discrimen quantitas $d - 1$ finiebat; mox alterum ab altero deficit eo numero quem significat quantitas $d - 2 + \frac{1}{d}$. Aliis vero aliisque particulis radiorum iter impedientibus, differentiae luminum ita extenuantur, ut illas exprimere oporteat numeris $d - 3 + \frac{2}{d}$, $d - 4 + \frac{3}{d}$, $d - 5 + \frac{4}{d}$, $d - 6 + \frac{5}{d}$. Quod si numerus d non ita multum ab unitate absit, brevi discrimen omne evanescet, non quod nullum plane sit, sed quod ita sit parvum, ut nullum esse videatur. Qui autem probant Astronomi numquam e duobus luminibus extingui alterum non oportere, sive illorum differentia fuerit $d - 1$, seu $d - 2 + \frac{1}{d}$, seu $d - 3 + \frac{2}{d}$, seu alia quaevis his

Digitized by Google